

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium Rhetoricum

Norimbergae, 1699

Capvt II. De tropis

urn:nbn:de:bsz:31-105401

ut neque claudicat neque fluctuet, sed æqualiter constanterque ingrediatur.

Adhibendum hic aurium iudicium, sed præstantium Oratorum lectione firmatum.

[De Numero Oratorio, ipsisque Virtutibus Orationis Latinæ, fufius egi in Theatro meo Eloquentiæ.]

In quo consistit Dignitas?

In Tropis & Figuris; h. e. ut oratio suis fulgeat picturis, sive verborum & sententiarum luminibus, quæ Rhetores vocant Tropos, & Schemata seu Figuras.

CAPVT II.

De Tropis.

Quid est Tropus? Worttan / fig.

Est unius vel plurium vocum a propria significatione in aliam cum virtute immutatio.

F s

Quo-

Quotuplex est Tropus?

Duplex: Verbi & Sermonis; sive Dictionis & Orationis. *Ille est, cum unius dictionis propria significatio in aliam mutatur: hic, quo integræ alicujus sententiæ significatio in aliam pulcre convertitur.* *

[* Tropi a Rhetoribus variis varie recensentur ac dividuntur. Quintilianus Lib. IIX. Instit. Orate. Cap. 6: Tropus est verbi vel sermonis a propria significatione in aliam cum virtute mutatio. Circa quem inexpli- cabilis & Grammaticis inter ipsos, & Philo- sophis pugna est, quæ sint genera, quæ spe- cies, quæ numerus, quæ cuiq; subjiçiat? Nos omisso, quæ nihil ad instituendum ora- torem pertinet cavillationibus, necessarios maxime atq; in usum receptos exequemur, hoc annotasse contenti, verti formas, non verborum modo, sed & sensuum & compositionis.]

Quot sunt Tropi Dictionis?

Metaphora, Metonymia, Synec- doche, & plures.

Quid

is?
nis; sive
st, cum
nificatio
integra
o in a-

recensent
Lib. III.
Berbi h
in alian
in inexpli
& P
qda p
ijciatur!
ndum ord
necessarii
egemur,
as, non
ensuato

onis?
Synec
Quid

Metaphora à melâ et fero trans

arere ^{fero} trans fecti ad iram
afingit accipit p rudi, lupis pro vorari fer
reus p in epotabili, lupus de volat i.e. lupus

Deg pro Augusto

Quod
Est tro
est Simil
ut scrup
itudine
fulmen b
[1] Scri
calceos
vocatu
do in
pedib
pariat
tempe
roë m
quod
ac no
fuerit

Vnde
A reb
mentis,
lis, pla
adeo, ut
quam Si
omnes

Quid est Metaphora?

Est tropus, cujus fundamentum est Similitudo unius rei cum alia; ut *scrupulus pro dubitatione & sollicitudine*; vel quando Scipio dicitur *fulmen belli*.

[(1) *Scrupulus* proprie dicitur lapillus, in calceos viatorum incidens. Improperie ita vocatur dubitatio seu anxietas. Similitudo in eo consistit, quod, ut lapillus iste pedibus, ita dubitatio animo molestiam pariat. (2) *Fulmen* proprie horremus in tempestatibus; improprie dicitur de Heroë militari. Similitudo in eo versatur, quod, ut fulmen animam ibus terribile est ac noxium, ita Scipio hostibus maximo fuerit terrori.]

Vnde ducuntur Metaphoræ?

A rebus divinis, coelestibus, elementis, meteoris, lapidibus, metallicis, plantis, bestiis, homine &c. adeo, ut tam late pateat Metaphora, quam Similitudo, quæ se ad res pene omnes extendit.

F 6

Quid

Quid est Metonymia?

Est tropus, cujus fundamentum est respectus inter Causam externam, & Effectum, inter Subjectum & Adjunctum.

Quotuplex est Metonymia?

Quadruplex: Causæ aut Effectus; Subjecti aut Adjuncti.

Quid est Metonymia Causæ?

Est, quæ nomen Causam proprie significans pro Effectu ponitur.

Estque vel Efficientis vel Materialis vel Finalis.

Modi ejus sunt:

1. Cum Inventor vel auctor rei aut scripti pro re ipsa vel scripto ponitur; ut, *Bacchus pro vino, Cicero pro libri ab eo scripti.*
2. Cum Causa Instrumentalis pro opere per illam confecto ponitur; ut, *Lingua pro sermone; Manus pro chirographo.*
3. Cum

Metonymia à meli et óroma
quasi transdenominatio.

3. Ceres p. suū mēto. Valerij. signe. Virgilij p. carminibus
à Virgilio scriptis. Romerij p. Remate Romerico.

4. Terra ex illij d. sermonis. p. labij p. dertij p. mēto.

Vulcanum in cornu venit. i. e. ignem in la-
teva cornea. Plauti

¶ Senecae tripiis. ea reddidit Jucias tripes. Nos in
o. h. i. e. ves noctifera. Segete lata. i. e. latiflora

¶ Libe portata. i. e. liquorem in poculo. Focundi
latioris (veneni in calicibus) quem non fecere di-
bitur

¶ Toti ubi loy f. i. e. cō. cives loy ubi. Bolo
mijca. i. e. de p. i. e. Bolo mijca. i. e.

§. Cum M
cta ponit
Argent
ten.

4. Cum C
quod ad
zaris la
exempl

Quid e

¶ Cum
significan
Pallida
lida. E
i. e. ca
Joh. XI.

Quid

Cum
nifican

1. Cum t
tur; ur
2. Cum L
D.

3. Cum Materia pro re ex materia confecta ponitur; ut, *Ferrum* pro gladio; *Argentum* pro nummis vel vasis argentei.
4. Cum Causa Finalis ponitur pro eo, quod ad finem destinatum est; ut, *Evangelium* pro Cæna Domini; *Statuere exemplum*, pro Infligere pœnam.

Quid est Metonymia Effectus?

¶ Cum nomen Effectum proprie significans pro Causa ponitur, ut: *Pallida mors*, quia facit corpora pallida. *Ego sum Resurrectio & vita*, i. e. causa resurrectionis & vita. Joh. XI.

Quid est Metonymia Subjecti?

Cum vox Subjectum proprie significans pro Adjuncto ponitur.

Modi ejus sunt:

1. Cum Continens pro re contenta ponitur; ut, *Calix* vel *Cantharus* pro vino.
2. Cum Locus hominum pro ipsis hominibus

nibus usurpatur; ut, *Urbs humanissima*, pro *civibus humanissimis*.

3. *Cum* Locus pro rebus seu actionibus in loco pertractatis accipitur; ut, *Forum*, pro *actionibus forensibus*.

4. *Cum* Possessor pro re possessa ponitur; ut, *Jam proximus ardet Ucalegon*, pro *domus Ucalegontii*.

5. *Cum* Imperator vel Dux pro exercitu ponitur; ut, *Hannibal vicit Romanos*, i. e. *Exercitus ejus*.

Quid est Metonymia Adjuncti?

Cum vox Adjunctum proprie significans pro Subjecto ponitur.

Modi ejus sunt:

1. *Cum* Virtutes & Vitia animorumque habitudines pro ipsis hominibus, qui illis præditi sunt, vel Abstracta pro Concretis ponuntur; ut, *Justitia pro homine justo*. *O scelus, o pestis!* pro *homine scelerato & pestifero*.

2. *Cum* Contentum pro continente ponitur; ut, *Vina coronant*, h. e. *pateras vini*.

3. *Cum*

manis si.
tionibus
at, Fa.
ponitur;
is, pro,
exercitu
manas,
ndi?
prie si
at.
nque ha
qui illis
Concre-
o homine
omine sic
ente pon-
e. pater
3. Cum

X. Crucis christi i. e. res in cruce p. acta.

L. Ep. ap. me. i. e. Dominus ed.

Q. Sapientia p. sapiente

V. Bos in lingua .i. e. moneta in qua lovis
 signatur (Cedant arma bellum) fogue (paci) conserat
 laudat (victoria) / Innoce (elementa) sic
 Pippin (Mag. Frax) te Felix, te erat d. s. Imp.
 C. v. bes cerd. re. a. fidere se, fere reg. Carl.

Synecdote à *h. v. d. x. e. m. a. r.*
 Comprehendo.
 Sed comprehensio unig. sub alio.

h. hora pronos. Si vota defuerit, tu pede capere viam
 aut anima. (h. m.) p. e. peccat, moriet. (Job. 17)

h. quem conuolere p. partem Sive. Nunc
 formosissimam. Sic. part. am. n. em. pe. vor
 u. lerant. Dominum meum. s. e. cony. Domini
 Jos. 8. Abrahams mortu. e. p. i. e. cony. Abrah
 mi et Prop. Set. Job. 6.

Cum S
 ut, S
 erat pa
 Cum
 ipis p
 lo pat
 pro hon
 O tem
 Q
 Est I
 est resp
 inter Sp
 cedens
 Estque
 Spe
 Co
 Quia
 Cum
 cans, r
 etum p
 Qui
 Cur
 ficans,

3. Cum Signum pro re signata usurpatur; ut, *Sceptrum* pro regno. *Toga*, quæ erat pacis insigne, pro ipsa pace.
4. Cum Tempus vel ætas pro hominibus ipsis ponitur, aut pro rebus tempore illo patratæ; ut, *Pessimum seculum*, pro hominibus pessimi in seculo viventibus. *O tempora, o mores!*

Quid est Synecdoche?

Est Tropus, cujus fundamentum est respectus inter Partem & Totum, inter Speciem & Genus, inter Antecedens & Consequens.

Estque adeo Sextuplex: Partis, Totius, Speciei, Generis, Antecedentis & Consequentis.

Quid est Synecdoche Partis?

Cum vox Partem proprie significans, loco Totius ponitur; ut, *Tectum* pro domo. *Mucro* pro gladio.

Quid est Synecdoche Totius?

Cum vox Totum proprie significans, pro Parte ponitur; ut, *Orbis*

bis terrarum ardet bello, i. e. magna pars orbis terreni.

Quid est Synecdoche Speciei?

Cum vox Speciem proprie significans, loco Generis usurpatur; ut, *Parricida pro quovis homicida. Eurus pro quovis vento.*

Huc pertinet etiam, cum finitus numerus pro infinito & magno ponitur; vel singularis numerus pro plurali usurpatur; ut, *Sexcenti pro plurimi. Hostis habet muros, i. e. hostes.*

Quid est Synecdoche Generis?

Cum vox Genus proprie significans, ad Speciem ejus significandam adhibetur; ut, *Virtus pro Fortitudine. Animal pro bestia.*

Huc pertinet etiam, cum numerus pluralis ponitur pro singulari; ut, *Nos dicemus, pro Ego dicam.*

Quid

Quid est Synecdoche Antecedentis?

Cum Antecedens pro Consequente ponitur; ut, *Fuimus Troës, i. e. Perimus. Vixerunt, i. e. mortui sunt.*

Quid est Synecdoche Consequentis?

Cum Consequens pro Antecedente ponitur; ut, *Sepultus est, i. e. mortuus est.*

Quid est Antonomasia?

Est Tropus, quo vel Appellativa loco Propriorum, vel Propria loco Appellativorum κατ' ἐξοχήν (per excellentiam) usurpantur.

Appellativum loco Proprii; ut *Salvator* pro Christo; *Vrbs* pro Roma.

Proprium loco Appellativi; ut *Irus* pro paupere; *Mecenas* pro doctorum patrono.

[Pert-

* [*Periphrasis* a Vosſio aliisque Rhetoribus o-
mittitur, quia hic non occurrit vocis in
aliam mutatio; ſed pro re ac nomine
quædam aſſertur circumlocutio, quæ in
Logicis vocatur *Descriptio*.]

Quid eſt Metalepſis?

Est Tropus multiplex in voce u-
na; cum nempe ex una ſignificatio-
ne proceditur in aliam; ut apud
Virgilium: *Post aliquot aristas, i. e.*
post aliquot annos.

Hic *Ariste* pro ſpica ponuntur per Sy-
necdochen partis; *Spica* pro meſſe,
per Synecdochen antecedentis; *Meſ-
ſis* pro æſtate, per Metonymiam ſigni.
Æſtates pro annis, iterum per Synec-
dochen partis.

Quid eſt Catachreſis?

Est quædam Tropi durities; cum
vox aliqua licentius a propria ſigni-
ficatione ad aliam deſlectitur; ut
Fruges pubeſcunt, i. e. germinant.
Eurus per Siculas equitavit undas,
i. e. flavit.

Huc

*Avysbrat. à avlyppa 3w. contra
didit.*

*Si cy au supron uel qd lice & deu nomen est
Te contrarium significat, quasi nemi me be ady.*

*Finis dicitur benedictio mites, quasi nemi
miser vel benedictio.*

*Mors manit (boni) dicitur Alltargua dnum sit
milita qd non germinat, nisi te h. p. te benedictio
pata. Pro in dicitur benedictio sepe qd maledictio dicitur.*

leg. 21.

Si hominem mitem vocamus Aextorem. p. 10.

ironia dicitur a non: qd cur simulato

caritator. videns peccato. paup. p. vite. di.

ber. p. mite. Curio var p. imberbi. Virt. p. positio

Bony p. malo. alby p. nigro. Adol. cent. laq.

verba. Ken's bone mite. Curasti probe

ro negari. ressimie curasti. ironia cor. d.

re lionis qd tu. Je. 3. 11. Ecce

pan. dicitur qd nobis. f. 1. 1. dicitur bonum

et malum.

Huc
vici
ture
Av
dine

Est T
est Con
festa fide
dia! Vir
dei ince
dicuntur

Si vero
con
gia
pla
Aurea
ven

Quina

Alle
Ironia

Huc pertinet etiam, cum pro Virtutibus vicina vitia, vel pro Vitiis vicinas virtutes ponimus, ut: *Pro Parsimonia Avaritiam; pro Temeritate, Fortitudinem &c.*

Quid est Antiphrasis?

Est Tropus, cujus fundamentum est Contrarietas; ut: *Tum vero manifesta fides, Danaumq; patescunt insidia!* Virgil. II. Æn. Vbi nomine *Fidei* intelligitur *Perfidia*. *Ita Parca dicuntur, quod nulli parcant.*

Si vero totus sermo intelligendus est per contrarium, vocatur *Ironia*: ut, *Egregiam vero laudem & spolia ampla refertis!* Item:

Aurea nunc vere sunt secula; plurimus auro venit honos; auro conciliatur honor.

Quinam ergo sunt Tropi Sermonis vel Orationis?

Allegoria, Ænigma, Parœmia, Ironia &c. (De hac modo diximus.)

Quid

Quid est Allegoria?

Est continuatio Tropi unius in vocibus pluribus; ut: *Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.*

Continuatur hic Metaphora deducta ab irrigatione pratorum; & est sensus: Definite canere; satis audivimus.

Quid est Aenigma?

Est obscurior Allegoria, indigens enodatione; ut: Virgil. *Mater me genuit; eadem mox gignitur ex me.* i. e. *glacies.*

Quid est Parœmia?

Nihil aliud quam Proverbium, si-
ve dictum aliquod vulgo tritum, re-
bus temporibusq; accommodatum;
ut, *Catuli imitantur dominos, i. e.*
familia sequitur mores dominorum
suorum.

Quid est Hyperbole?

Est intensio Tropi, quæ superat
fidem augendo vel minuendo.

Augen-

Nulla fides pietasq; virisq; cupra se,
 quibus. Nidquam tulla ¹² fides. Hic et alie
 no oes bis nungit in horu. Vnde
 edummas rumpo. Cuius Jussu p[ro]f[er]at
 Rom. Cuius. Cuius more p[ro]f[er]et marmora
 rumpo.

Sarcophagus a sarcophago adhibetur. accipitur
 Cuius Petrus ¹² Hinc ¹² Romanus
 duobus aal ¹² Dugale ¹² Hinc ¹²
 et in ¹² d. Sic ¹² d. adhibetur in cruce
 tenentem. Vnde ¹² de ¹² vicibus templum
 et in ¹² d. adhibetur ab ¹² terra ¹² t[er]ram.

Sarcophagus a sarcophago elevo. Item elevatio
 Maly ¹² Poeta ¹² carminu ¹² fuisse ¹² a ¹² terbo
 Sarcophagus a sarcophago.

Aug
 Min
 [Sar
 sy
 Th
 ras
 rife
 ve
 Eff
 aut m
 Mo
 n
 Mo
 i
 n
 r
 Eff
 dem
 ITA

Augendo : *Nive candidior ; Melle dulcior.*

Minuendo : *Testudine tardior ; Minus nihilo.*

[*Sarcasmus, Astuismus, Charientismus, Mimesis* a Vosio aliisque eximuntur Tropis, quia propriis constant verbis : a B. Jac. Thomasio in Erotem, Rhetor. inter Figuras Sententiæ *πυδντικὰς* referuntur. *Myketismus* gestu magis & suspenso naso, quam verbis exprimitur.]

Quid est Sarcasmus?

Est hostilis irrisio super morituro aut mortuo.

Morituro : *Si Filius Dei es, descende nunc de cruce!*

Mortuo : Sic Cicero refert in *M. Crassi* interfecti rictum, aurum liquesactum infusum fuisse, his adjectis verbis : *Aurum sitiisti, aurum bibe!*

Quid est Diasyrmus?

Est inimica irrisio, sed extra eadem; ut, *Asinus ad byram.*

Quid

Quid est Asteismus?

Est jocus faceris cum irrisione minus inimica; ut Cicero, parvam Lentali, generi sui, staturam irridens, dixit: *Quis generum meum ad gladium alligavit?*

Quid est Charientismus?

Cum dura & aspera dicta gratiosis verbis molliuntur. Sic Davus apud Terentium pistrinum deprecans, ait: *Bona verba quaeso!*

Quid est Mimesis?

Cum aliena verba referimus, ac imitamur, non sine risu; ut: Terent. in Eynuch. Act. 1. sc. 2: *At ego nesciebam, quorsum tu ires! Parvula hinc est abrepta; eduxit mater pro sua; soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.*

CAPVT

Asterism. ab asu. u'rbany.
S. A. in p. 1. u. 1.

Ganienism. a xuperly 70 may
v. m. l. u. m. y. d. v. d. v. t. f. a. c. e. t. e. d. e. p. p. e.
c. a. r. i. n. e. l. e. v. t. a. n. t. o. p. e. t. e. r. e. n. t. p. l. a. t. u. s.
b. e. n. e. d. i. c. t. i. o. n. e. s. i. g. n. a. t. u. s. d. o. l. u. e. t. u. s.
v. r. e. t. a. e. t. a. e. b. r. a. d. i. p. a. r. c. e. e. t. p. a. z. s. i. i. h. o. s. t. o.
i. n. a. l. i. b. e. n. e. d. i. c. t. i. o. n. e. s. u. e. l. t. g. u. t. u. n. d. e. r. s. t. a. n. d. e.
e. t. c. e. p. r. o. b.

Mimesis. u' m. p. m. o. p. a. y. i. n. u. t. i. o. n. e.
Istom. v. u. u. d. r. o. n. e. t. o. r. d. o. r. t. u. s.
f. a. t. u. t. u. a. n. s. u. l. i. n. i. s. t. o. b. e. n. e. d. i. c. t. i. o. n. e.
e. n. f. a. n. z. i. g. e. v. a. i. s. s. f. o. l. y.

De
ac

ES
bit
sverud

Quin

fin

in

se

Non

se

st

va

m

ba

Qu

In
cario.